

NYHETSBREV NR 1-2 2003

SVENSKA INDUSTRIMINNESFÖRENINGEN

Kalklinbanan Forsby-Köping är Årets Industriminne 2003

Läs mer om planerna för linbanan på sidan 2.

Tekniska museet och SIM
i nytt samarbete. Sidan 3

Unik transportlinbana Storskalig och intakt

Kalklinbanan mellan Forsby och Köping fick priset Årets industriminne 2003. Priset överlämnades av länsråd Leif Byman till K.G. Källersfors, ordförande i vänföreningen, och Kjell Bärtzner, Sverigechef på Nordkalk AB.

Den 42 kilometer långa kalklinbanan togs ur bruk 1997 efter att ha varit i drift sedan 1941.

SIM motiverar priset med banans storskalighet, att den är intakt, fungerar och kan köras. Mycket få liknande banor är bevarade, varför den utgör ett spännande monument över 1900-talets storskaliga industrisamhälle. Stora anläggningar är svåra att bevara, förvalta och levandegöra. Det kräver långsiktiga bevarandeplaner och förvaltning. Dessa problem har lösts på ett förtjänstfullt sätt genom nära och aktivt samarbete mellan parter på lokal, regional och statlig nivå. Det har redan bidragit till entreprenörskap och ökad sysselsättning inom besöksnäringen.

Barnen och banan

Kalklinbanan används också i ett pedagogiskt pilotprojekt i traktens skolor. Banan är utgångspunkt i arbetet att göra eleverna mer intresserade och medvetna om kulturmiljön och dess plats i historien och samhället. Industrianläggningens storlek och komplexitet gör att materialet kan användas i nästan alla ämnen, som naturvetenskap, matematik, geografi, svenska och historia.

Initiativet kommer från läns-museerna i Södermanland och Västmanland som bägge långsiktigt arbetar med kulturmiljöpedagogik. Under hösten har de tillsammans med museerna i Köping och Eskilstuna dragit igång projektet där tre skolor involverats. Barnen är mycket entusiastiska och studiebesöken och visningarna är redan många.

Många projekt för linbanan

Den nuvarande ägaren, Nordkalk AB, fattade i september ett principbeslut att överlämna banan till den nya Kulturarvsstiftelsen Kalklinbanan. Stiftelsen kommer att bildas av de fem berörda kommunerna, Eskilstuna, Katrineholm, Kungsör, Köping och Vingåker. Nordkalk förser stiftelsen med ett grundkapital på 7,5 miljoner kronor.

- Allt har nu fallit på plats, säger K.G. Källersfors, ordförande i Kalklinbanans vänner. Den viktigaste frågan var ägarfrågan och den är nu löst genom stiftelsen.

- Stiftelsen har inget ekonomiskt åtagande utan de 7,5

miljoner kronor som Nordkalk donerat ska förvaltas. Vi räknar med att avkastningen ska täcka den årliga driften. Grundkapitalet ska bara röras för större investeringar. Rivningen hade faktiskt kostat företaget mer!

Företaget kommer också att tillhandahålla viss driftpersonal och överlämna reservdelslagret med originaldelar och annan utrustning till stiftelsen.

Stiftelsens uppgift blir att äga, förvalta och vårda anläggningen. Vänföreningen ska sköta verksamheten. Den har fått 400 000 kronor i bidrag från Kulturdepartementet för två års verksamhet.

- Pengarna ska användas för att bygga upp en slags kunskapsbank kring banan, för seminarier, studieresor, arkivbesök osv. Allt syftar till att förbereda för ett eget linbanearkiv och på sikt kunna bygga ett arbetarmuseum i Malmberga, berättar K.G. Källersfors. En dröm är också att kunna starta persontrafik på banan!

Kalklinbanans vecka som ägde rum för första gången i maj i år ska utvecklas till ett årligt evenemang med många aktiviteter. En informationspaviljong planeras ovanför Forsby med fin utsikt över kalkbrottet och sjöarna Öljaren och Hjälmarren. Denna första informationspunkt är tänkt som ett pilotprojekt, som kostnadsberäknats till 420.000 kronor och fått löfte om delfinansiering av EU-programmet Väg 21/Leader+.

Ett annat redan genomfört projekt är den teckningstävling som Vänföreningen arrangerade i höst för elever i skolorna längs banan med temat "Vad vill vi göra med banan i framtiden?" De tolv vinnarnas bidrag kan ses på kalklinbanans hemsida och ställs även ut på Tekniska museet.

Mer info: www.kalklinbanan.nu

Ändstation på kalklinbanan.
Foto: Kalklinbanans vänner

Ordförande K.G. Källersfors talar på invigningen. Foto: Anna Götzlinger.

NYTT PÅ DEN INDUSTRIHISTORISKA ARENAN

Pristagare ställs ut på Tekniska museet

En ny utställning på Tekniska museet i Stockholm visar upp de miljöer som hittills fått priset Årets industriminne.

Priset har delats ut nio gånger av Svenska industriminnesföreningen, till så vitt skilda miljöer som Älvängens repslageri, Grimetons radiostation, Oljeöns oljefabrik och Kyrkeby gårdsbränneri.

- Utställningen har en mycket bra placering i Sverigehallen, vilken är det första man ser när man kommer in i museet, säger Tekniska museets chef Anne Louise Kemdahl.

Mycket programverksamhet är kopplat till utställningen, inte minst för skolbarn. Skolmaterial för

Årets industriminnen presenteras i en ny vandringsutställning.
Foto: Tekniska museet

mellan- och högstadiet publiceras på utställningens webbplats under hösten.

Utställningen är producerad av Magdalena Tafvelin och formgiven av Björn Ed. Den går på turné runt om i Sverige våren 2004. Berörda kommuner och län har bidragit till finansieringen.

Mer info: www.tekniskamuseet.se

Tekniska museet och SIM i nytt samarbete

Ett nytt samarbete mellan Svenska industriminnesföreningen och Tekniska museet ska ge medlemmarna bättre och mer regelbunden service. Föreningens små resurser och ideella krafter gör det svårt att hålla informationsflödet igång.

Museet kommer nu att ta över en del av föreningens administration och bland annat sköta medlemskap och register. Så småningom ska museet också ta fram och sköta föreningens hemsida, en efterlängtat kanal.

- Det är angeläget för oss att samarbeta med industriminnesföreningen. Vi värnar om de ideella krafterna som arbetar i samma anda som vi. Det är naturligt att vi vill avlasta dem enklare administrativa saker, säger Tekniska museets chef Anne Louise Kemdahl.

Hon menar att industriminnesvården är en fråga som prioriteras av museet. Det underlättas av att flera medarbetare på museet är specifikt intresserade av industriminnesvård.

- Museet kan inte arbeta ute på fältet och ta hand om miljöerna, det är därför viktigt att det finns ideella krafter som gör detta. Även om vi har ett bra utbyte med regionala aktörer behöver vi fler kontakter ute i landet. Våra medarbetare kommer att resa ut mera för att vara där det händer och se hur arbetet fungerar. Det är både roligt och lärorikt.

TICCIH:s kongress i Ryssland: Bessemerteknik fortfarande i drift

TICCIH arrangerar en stor internationell kongress var tredje år. Den ägde i år rum i Ryssland under temat "Omvandlingen av gamla industricentra och industriarvets roll". Under kongressen varvades studiebesök och sessioner och deltagarna besökte Moskva, Ekaterinburg och Nizhny Tagil i Ural.

Efter konferensen följde tre dagars post-congress i Ural. Deltagarna besökte i saltgruvan i Solikamsk och det unika järnverket i Chusovi där bessemertekniken fortfarande är i drift. Järnverket grundades 1879 och de tre bessemerteknikerna har en kapacitet av 22 ton vardera. I järnverket finns även tre Martinugnar.

Konferensen avrapporteras i nästa nummer av TICCIH bulletinen.

Läs mer på <http://www.mnactec.com/ticcih/>

Teknikhistoriska dagar i Luleå 2004

Teknikhistoriska dagarna år 2004 äger rum den 15-17 mars i Luleå. Då presenteras ny och pågående teknik- och industrihistorisk forskning. Konferensen arrangeras vartannat år, senast i Norrköping.

Dagarna har utvecklat till en mötesplats för forskare från olika discipliner för utbyte av erfarenheter kring undervisning, dokumentation och utställningsverksamhet. Yngre

forskare/forskarstuderande får också möjlighet att presentera och diskutera pågående projekt. Tre tematiska sessioner kommer även att arrangeras, Genus och teknik, Miljö och teknik samt Teknikhistoria och utbildning.

Konferensen är öppen för fria föredrag. Om du vill delta med ett bidrag ska du mejla in ett abstract på en A4-sida till teknikhistoria@ies.luth.se senast den 1/12 2003.

2004 års Teknikhistoriska dagar arrangeras av SNT, Luleå tekniska universitet och Teknikens hus i Luleå.

Bindande anmälan görs senast den 19/12 2003. Avgiften är 400 kr för aktiva doktorander/studenter. 600 kr för övriga. Exkursionsavgift tillkommer.

Mer info: www.teknikhistoria.kva.se

NY LITTERATUR ny litteratur ny litteratur NY LITTERATUR

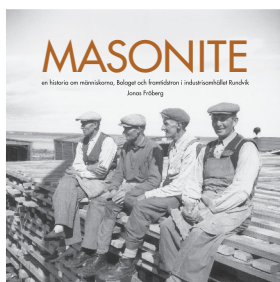
Masonite – en historia om människorna. Bolaget och framtidstron i industrisamhället Rundvik

Jonas Fröberg

Stiftelsen Olofsfors Bruksmuseum 2003, 240 sid.

Samhället Rundvik i Ångermanland var under 1900-talets första hälft dominerat av det stora bolaget med sågverket och masonitefabriken.

Bolaget påverkade byggandet av ett nytt Sverige, där ett nytt material, den släta masoniten, blev ett uttryck för den moderna tiden.

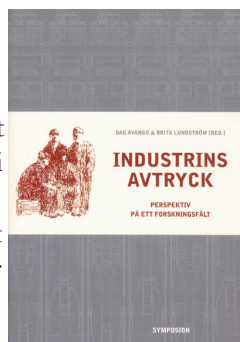

Jonas Fröberg berättar på ett levande och lättläst sätt om människorna och industrin i Rundvik, men skildrar också masonitens roll som byggnads-material och dess betydelse för funktionalismens genombrott.

Industrins avtryck

Red. Dag Avango och Brita Lundström
Östlings Bokförlag Symposium 2003.

Industrisamhället har lämnat bestående avtryck både i landskapet och i vårt medvetande. Hur ser industrins avtryck ut i svenska Ådalen eller i landskapet runt Kaladhungi i Indien? Vad kan ett gipsbrott på Svalbard eller en salpeterlada i Österbotten berätta om politiska strategier? Hur ser de mentala avtrycken ut bland varvsarbetare i Göteborg, sedan varven har rivits?

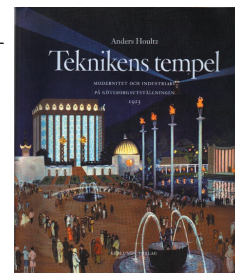
Industriminnesforskningen studerar industrihistoriens fysiska och mentala avtryck för att förstå det förflutna, men också för att förstå vad de betyder för oss idag och för vår syn på framtiden. Författarna representerar en rad olika discipliner och belyser ämnet utifrån olika aspekter.

Teknikens tempel. Modernitet och industriarv på Göteborgs-utställningen 1923

Anders Houltz

Gidlunds förlag 2003, 343 sid, inb.

Jubileumsutställningen i Göteborg genomfördes i en tid av osäkerhet och världsomvälvning. Den visade upp Sveriges industrihistoriska arv på "Minnesfältet", medan "Exportfältet" ägnades målmedvetet stadens och nationens framåtanda och den moderna teknikens möjligheter. Anders Houltz skildrar i denna vackra och gedigna bok både visionerna om och själva genomförandet av utställningen och diskuterar vilken roll den spelade för samhällets modernisering.

Många arbetslivs museer fick bidrag 2002

Riksantikvarieämbetet (RAÄ) fördelade 4 miljoner kronor till arbetslivsmuseer under 2002. Ett stort antal ansökningar inkom och cirka 70 objekt fick bidrag, varav de flesta (34 stycken) inom tillverkningsindustrin. Bidrag kunde sökas inom fyra områden; vård, kunskapsuppbyggnad, publik verksamhet, säkerhet och nätverk. 39 procent av medlen gick till vårdinsatser.

RAÄ konstaterar att bredden, engagemanget och mångfalden är stor och att arbetslivsmuseerna i många fall är en förutsättning för att industrisamhällets kulturarv ska kunna bevaras. Bidragen säkerställer detta. Bidragen har också lett till fler kontakter och ökat samarbete mellan de ideella krafterna och kulturinstitutionerna har också förbättrats genom bidragen.

Skrivupprop: Berätta om "ditt" Folkets Park!

Folkrorelsens arkiv i Örebro har tagit initiativ till en bok om dansen i Folkets park, Folkets hus och på bygdegårdarna. Den ska skrivas med allmänhetens hjälp. Så vad kan du berätta om dansen, musiken, resorna dit, första förälskelsen, kläderna, bilarna och allt annat? Skicka in ditt bidrag före den 31 december, gärna även foton. Skriv eller mejla till Arkiv i Örebro c/o Arkivcentrum, Nicolaigatan 2, 702 10 Örebro eller skrivupprop@folkpark.nu.

Arbetarrörelsens arkiv samlar samtidigt in material om Folkets hus i samarbete med flera andra organisationer och forskare. Syftet är dels att bygga upp grävverksamhet kring Folkets hus, dels att få till stånd forskning på området. Ansvarig är Margareta Ståhl, margareta.stahl@arbarkiv.se

SVENSKA INDUSTRI-MINNESFÖRENINGENS Nyhetsbrev nr 1-2 2003

Ansvarig utgivare

Barbro Mellander, Regionmuseet i Skåne, Box 134, 291 22 Kristianstad
Tel: 044-13 52 45. Fax: 044-21 49 02. E-post: barbro.mellander@regionmuseet.m.se

Redaktör

Carl-Magnus Gagge, Västmanlands läns museum, Slottet, 722 11 Västerås. Tel: 021-15 61 15. Fax: 021-13 20 76.

E-post: carl-magnus.gagge@ltvastmanland.se

Text och grafisk form

Gunilla Strömberg, Apropå Kommunikation. Tel: 021-14 83 73. Fax: 021-38 13 73. E-post: gunilla_stromberg@hotmail.com

Bli medlem i Svenska Industri-minnesföreningen!

Medlemskapet kostar **150 kr** (enskild person) eller **500 kr** (företag) per år.

Medlemmar får SIMs Nyhetsbrev, inbjudan till konferenser och studiebesök bland annat. Vänd dig till någon i styrelsen om du vill veta mer.